

1. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Automaty ve školách a jejich regulace v jiných zemích

Helena Hnilicová
Univerzita Karlova – 1. lékařská fakulta
Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva

**SNIŽOVÁNÍ SPOTŘEBY SOLI VE ŠKOLNÍM STRAVOVÁNÍ
16.10.2013**

Státní zdravotní ústav Praha

Obsah

- Úvod
- Škodlivé dopady automatů
- Automaty ve školách v ČR, nabídka slaných pokrmů
- Automaty v jiných zemích
- Doporučení projektu Eatwell
- Závěr

Automaty ve školách a obezita

- Automaty ve školách jsou ve vyspělých zemích diskutovány a řešeny v kontextu problematiky školního stravování, a to zejména v rámci boje s narůstající obezitou.
- Obezita stále více ohrožuje zdraví evropské populace a má **zásadní ekonomické a zdravotní dopady**.
- Je odhadováno, že obezita stojí obyvatele EU okolo 70 miliard € ročně jakožto cena za zdravotní péči a za ztrátu produktivity kvůli nemocem, které s obezitou souvisí.
- Obezita postihuje stále více děti a mladistvé.
- Automaty s obsahem nevhodných potravin, nezřídka s vysokým obsahem soli a taktéž přeslazených nápojů ve školách jsou součástí celkového „**obezitogenního**“ prostředí, které dětskou obezitu významně ovlivňuje.

Proč automaty s nezdravými (a často přesolenými) produkty vadí zejména ve školách

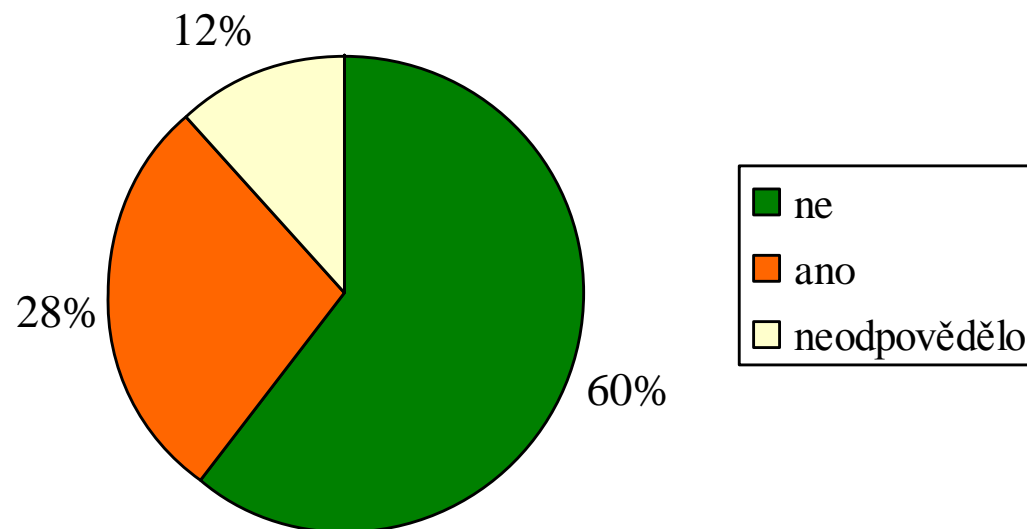
- Co se v mládí naučíš...
- Umístění automatů ve školách svým způsobem **legitimizuje jejich obsah.**
- Na půdě školy jsou děti vystaveny **vzájemně si odporujícím informacím**: automaty s obsahem nezdravých produktů na chodbě verzus informace o zdravé výživě v hodinách „Výchovy ke zdraví“.
- Z těchto důvodů v mnoha zemích sílí diskuse o škodlivých dopadech automatů ve školách a postupně dochází k přijímání opatření, která jejich rozšíření a škodlivé účinky omezují.

Využívání automatů dětmi v ČR

Zdroj: Packová: Stravovací návyky dětí mladšího šk.věku

Konference Školní stravování Pardubice 2013:

Sortiment slaných pokrmů ve školních automatech v ČR

- **Plněné pečivo:** bagety tousty, tortilly (náplň: uzeniny, sýry, smažené nugetky, tuňák, atd.) – *využívá je denně až 25% mladších školních dětí;*
- **Slané chuťovky:** krekry, sušenky, křupky, tyčinky, chipsy, smažené brambůrky - *využívá je denně až 30% dětí*

Sortiment slaných pokrmů ve školních bufetech

- Slané chuťovky
- Smažené brambůrky, hranolky
- Smaženky, vaječné topinky, bramboráky, řízky, smažený sýr, hamburgery
- Párky v rohlíku
- Pizza
- Průmyslově balené bagety
- Čerstvě připravované obložené pečivo
- Lahůdkářské výrobky – chlebíčky, aspik, majonézové saláty
- Instantní polévky

Automaty ve školách a jejich regulace ve vybraných zemích

- Francie, Belgie
- Itálie
- USA
- Velká Británie
- Německo
- Finsko a Litva
- Polsko

Automaty ve školách a jejich regulace Francie, Belgie

- **Francie:** jediná země s úplným zákazem automatů na základních a středních školách (2005).
- **Belgie:** neřešeno na celonárodní úrovni; některé obce a města obsah automatů částečně regulují;
Magistrát Bruselu zcela zakázal automaty na základních a středních školách (podle vzoru Francie).

Zdroj: Project EU Eatwell

Automaty ve školách a jejich regulace Itálie

- **Zákon nezakazuje automaty ve školách; jejich obsah je však kontrolován vedením škol a/nebo na přání rodičů.**
- V rámci projektů zdravé výživy školních dětí byl obsah automatů přizpůsoben zásadám zdravé výživy (mléko a mléčné výrobky, čerstvé ovoce a zeleninové saláty, přírodní ovocné šťávy), které jsou/byly po určitou dobu nabízeny dětem zdarma;
- **Tato praxe se osvědčila a rozšířila, děti si na zdravý obsah automatů zvykly; není nutno automaty přímo zakazovat.**
- Výrobci kolových nápojů se dobrovolně zavázaly, že nebudou umisťovat automaty s jejich obsahem tam, kde se vyskytují převážně děti.

Zdroje: Project Eatwell; Gennaro, L.: Istituto Nazionale di Ricerca per gli Alimenti e la Nutrizione, Itálie

Automaty ve školách a jejich regulace Velká Británie

- Obezita považována za největší zdravotní hrozbu; Britové mají pověst „nejtlustších“ obyvatel EU: díky nezdravé stravě a obezitě zemře každý rok ve VB předčasně okolo 70 000 lidí.
- Od r. 2006 platí „**minimální školní výživové normy**“;
Automaty nejsou zakázány, ale jejich obsah je regulován: zákaz jídel a nápojů typu „junk food“ (sladkosti, slazené karbonizované nápoje a typické fast-foodové pokrmy);
- **Aktuální iniciativa lékařů:** Lékaři (*Academy of Royal Medical Colleges*) se angažují v boji s obezitou a navrhli desetibodový „**Akční plán boje proti obezitě**“ (únor 2013), který obsahuje:
 - Rozšířit závaznost minimálních výživových norem na nemocnice a další veřejné instituce
 - Zákaz fast-foodových provozoven v těsné blízkosti škol, tělocvičen apod;
 - Zvýšit daň na sladké nápoje o 20% (zatím na jeden rok)
 - Zákaz „akčních“ slev na jídlo typu „junk food“
 - Lékaři se zavazují tlačit více na obézní pacienty, aby změnili výživu a zhubli
 - Lékaři nabízejí rodičům rady a konzultace při úpravě výživy jejich dětí.

Automaty ve školách a jejich regulace USA

- **Obezita byla nedávno prohlášena za největší zdravotní hrozbu:** 7% Američanů trpí extrémní, tj. patologickou obezitou (BMI vyšší než 40 - 50);
- Otázky výživy a školního stravování byly regulovány na úrovni jednotlivých států - rozdíly; nejradikálněji v New Yorku: **zákaz automatů s obsahem nezdravých pokrmů a nápojů ve všech školách; zákaz prodeje velkých balení slazených nápojů** v restauracích, fast foodových řetzcích, v kinech, na stadionech aj.
- **Další státy a města následovaly příklad New Yorku**, např. Los Angeles; ve státě Connecticut a Oregonu platí od r. 2007 zákaz vysoce kalorických tučných jídel a sladkých karbonizovaných nápojů na všech základních a středních veřejných školách; - úplný zákaz automatů ve školách je aktuálně projednáván
- **Trend : přesun regulace na federální úroveň:** v roce 2010 schválen Zákon o výživě dětí - rozšíření nabídky zdravých jídel ve školních kantýnách a v automatech
- **Červen 2013:** Federální ministerstvo zemědělství prosadilo v červnu zákaz prodeje nezdravých vysoce kalorických jídel ve školách na celém území USA (novelizace Zákona o výživě dětí)

As part of the federal government's campaign to curb child obesity, the US Department of Agriculture (USDA) announced on June 27, that it was banning the sale of [junk food](#) in the nation's 100,000 school campuses. The prohibition includes all high-caloric sports drinks and candy bars. Beginning next year, these items will be replaced by diet drinks, granola bars, and other healthier items. The policy expands limits on fat, [calories](#), and [sodium](#) to almost every food item sold at schools.

Automaty ve školách a jejich regulace Německo

- Školní stravování a výživa dětí je v agendě jednotlivých spolkových zemí (velké rozdíly).
- Automaty nejsou regulovány a jsou ve školách rozšířené jako zdroj rychlého občerstvení.
- Důvod - školní stravování (s výjimkou Berlína) není běžné; více se rozvíjí až v posledních deseti letech, kdy došlo k prodloužení výuky na školách a zvyšuje se zaměstnanost matek.
- Regulace obsahu automatů existuje pouze na přání vedení škol, rodičů a/nebo školních rad.
- **Doporučení výživových expertů (DGE Deutsche Gesellschaft für Ernährung e.V.):** jídlo nabízené ve školách by mělo obsahovat alespoň **10% biopotravin** - není závazné.

Automaty ve školách a jejich regulace Finsko a Litva

- **Finsko: Automaty nejsou regulovány zákonem.**
- Automaty však nejsou ve Finsku příliš populární a jsou málo využívány.
- Důvod: bezplatné školní stravování pro všechny děti včetně nápojů (existuje od roku 1948); je postavené na domácí produkci a tradičních národních výživových zvyklostech.
- Společnosti Pepsi a Coca-cola se zavázaly, že nebudou nabízet své nápoje tam, kde mají přístup děti do 12 let.

- **Litva: automaty nejsou zakázány, ale jejich obsah je regulován**, musí odpovídat přísným školním výživovým normám, které v r. 2005 prosadilo Ministerstvo zdravotnictví.

Polsko

- V podobné situaci jako ČR – automaty nejsou zatím regulovány a jsou poměrně rozšířené.
- Nicméně, existuje narůstající kritika automatů a snaha o jejich regulaci, a to zejména z okruhu představitelů „public health“.
- **Současnost 2013:**
„Poland is planning to ban sales of foods high in saturated fats, transfats, sugar and salt in kindergartens, primary schools, secondary schools and other educational institutions under a published update to its 2006 Food and Nourishment Safety Act“ (Zdroj: EU Food Law)

Doporučení

expertů projektu Eatwell

- **Regulace stravování dětí ve školách** - jako např. výživové normy pro školní stravování, bezplatné poskytování čerstvého ovoce a zeleniny, restrikce přesolených pokrmů a slazených nápojů v automatech aj. - **mají význam a jsou prokazatelně efektivní.**
- Přijímaná opatření **musí však být bezpodmínečně doprovázena všeobecným zvyšováním zdravotního uvědomění a zvyšováním informovanosti dětí a mládeže o vztahu výživy a zdraví.**
- Děti a mládež by měly porozumět k čemu přijímaná opatření slouží; pokud tomu tak není, je efekt opatření pouze krátkodobý a rychle vyprchá.
- **Spíše než úplný zákaz automatů ve školách je doporučováno, aby byla opatření zaměřena na obsah školních automatů.**
- Je shoda, že je třeba obsah automatů regulovat tak, aby nabízely z hlediska zdravé výživy vhodné pokrmy a nápoje (příklad Itálie).

Závěr

- Úplný zákaz automatů ve školách nelze v současné době v řadě zemí prosadit.
- **Regulace obsahu automatů tak, aby byly vyloučeny nevhodné potraviny a nápoje a obsahovaly zdravější produkty je krok správným směrem, který má šanci na úspěch!**

Děkuji za pozornost